

No 48 (2020)

P.4

The scientific heritage

(Budapest, Hungary)

The journal is registered and published in Hungary.

The journal publishes scientific studies, reports and reports about achievements in different scientific fields. Journal is published in English, Hungarian, Polish, Russian, Ukrainian, German and French.

Articles are accepted each month. Frequency: 12 issues per year.

Format - A4

ISSN 9215 — 0365

All articles are reviewed

Free access to the electronic version of journal

Edition of journal does not carry responsibility for the materials published in a journal. Sending the article to the editorial the author confirms it's uniqueness and takes full responsibility for possible consequences for breaking copyright laws

Chief editor: Biro Krisztian

Managing editor: Khavash Bernat

- Gridchina Olga - Ph.D., Head of the Department of Industrial Management and Logistics (Moscow, Russian Federation)
- Singula Aleksandra - Professor, Department of Organization and Management at the University of Zagreb (Zagreb, Croatia)
- Bogdanov Dmitrij - Ph.D., candidate of pedagogical sciences, managing the laboratory (Kiev, Ukraine)
- Chukurov Valeriy - Doctor of Biological Sciences, Head of the Department of Biochemistry of the Faculty of Physics, Mathematics and Natural Sciences (Minsk, Republic of Belarus)
- Torok Dezso - Doctor of Chemistry, professor, Head of the Department of Organic Chemistry (Budapest, Hungary)
- Filipiak Pawel - doctor of political sciences, pro-rector on a management by a property complex and to the public relations (Gdansk, Poland)
- Flater Karl - Doctor of legal sciences, managing the department of theory and history of the state and legal (Koln, Germany)
- Yakushev Vasilij - Candidate of engineering sciences, associate professor of department of higher mathematics (Moscow, Russian Federation)
- Bence Orban - Doctor of sociological sciences, professor of department of philosophy of religion and religious studies (Miskolc, Hungary)
- Feld Ella - Doctor of historical sciences, managing the department of historical informatics, scientific leader of Center of economic history historical faculty (Dresden, Germany)
- Owczarek Zbigniew - Doctor of philological sciences (Warsaw, Poland)
- Shashkov Oleg - Candidate of economic sciences, associate professor of department (St. Petersburg, Russian Federation)

«The scientific heritage»

Editorial board address: Budapest, Kossuth Lajos utca 84,1204

E-mail: public@tsh-journal.com

Web: www.tsh-journal.com

CONTENT

CULTUROLOGY

Omarova G. "ORTECE" AS A GENRE OF SYNCRETIC ART OF THE NOMBERY PEOPLE OF CENTRAL ASIA	4	Sapozhnik O. HESYCHASM TRADITIONS IN SPIRITUAL SONGS OF KYIVAN RUS	6
--	---	---	---

PEDAGOGICAL SCIENCES

Alpatova N., Popova L., Kharchuk M. THE FORMATION OF THE SYLLABIC STRUCTURE OF THE WORD IN PRESCHOOLERS WITH A GENERAL SPEECH UNDERDEVELOPMENT	12	Litvinova S. PEDAGOGICAL CONDITIONS OF SOCIAL AND PEDAGOGICAL ACTIVITY WITH ADOLESCENTS IN DIFFICULT LIFE SITUATIONS	36
Biduchak A. IMPLEMENTATION OF EVIDENCE-BASED MEDICINE - AS A COMPONENT OF IMPROVING THE QUALITY OF MEDICAL EDUCATION	14	Mytchenok M., Sidash Yu., Mytchenok O. ETHICAL-DEONTOLOGICAL ASPECTS IN THE WORK OF A DENTIST	39
Boyko M. SELF-MANAGEMENT IN THE TRAINING OF FUTURE TEACHERS: CONTENT AND TECHNOLOGIES	16	Mytchenok M. DISTANCE LEARNING AS AN INTEGRAL ATTRIBUTE OF MODERN EDUCATION	41
Halitsan O., Shchekotylyna N. INDIVIDUAL APPROACH AS A BASIS FOR PREPARING FUTURE PHYSICAL EDUCATION TEACHERS TO WORK INDIVIDUALLY WITH STUDENTS IN AN INCLUSIVE ENVIRONMENT	20	Bukreeva N., Ovchinnikov Yu., Tarasenko A. ERGONOMIC PROPERTIES OF THE TRAINING MASK FOR THE DEVELOPMENT OF ENDURANCE	44
Zharova N. DISTANCE LEARNING AS A FORM OF IMPLEMENTATION OF THE FEDERAL STATE EDUCATIONAL STANDARD FOR SPECIALTY 40.02.03.	23	Pidhirnyi O. PREPARATION OF FUTURE TEACHERS OF PHYSICAL CULTURE FOR SELF-EDUCATIONAL ACTIVITY AS A PSYCHOLOGICAL AND PEDAGOGICAL PROBLEM	47
Ziyadullaeva Sh. COMPARATIVE ANALYSIS OF RESEARCH IN MATHEMATICS ON DIFFERENTIATION OF EDUCATION	25	Semenova E. THE DEVELOPMENT OF PHONEMATIC HEARING FOR PRESCHOOLERS AS SUPPORTS TO TEACHING ORIGINAL READING	51
Kaluzhna O. MUSIC-THEORETICAL TRAINING OF CHINESE STUDENTS AT PEDAGOGICAL UNIVERSITIES OF UKRAINE	28	Khomyk A. STRUCTURE OF STRATEGIC COMPETENCE IN THE OFFICIAL COMMUNICATION OF FUTURE PROGRAMMERS	54
Kovel M. TASKS TO THE SUBJECT TEXT ON CHEMISTRY FOR DEVELOPMENT AT TRAINERS OF READING LITERACY	31	Yasynska E. THE TRADITIONAL AND THE INNOVATIVE TECHNOLOGICAL METHODS OF TEACHING STUDENTS IN HIGHER EDUCATIONAL INSTITUTIONS OF UKRAINE	56

PHILOLOGICAL SCIENCES

Maslovskaya L. MEANINGS OF PREFIXES IN ENGLISH WORD FORMATION	58
--	----

PHILOSOPHICAL SCIENCES

Baldynyuk V.

THE ESSENCE AND FEATURES OF STATE REGULATION
OF RURAL DEVELOPMENT. 60

Palahuta V.

THE ROLE OF SITUATIONAL COGNITION IN MODERN
SOCIAL AND HUMANITARIAN KNOWLEDGE 67

PSYCHOLOGICAL SCIENCES

Ilyina L., Romasenko L.

PROBLEMS OF LEXICAL DIVERSITY IN COMPUTER
TRANSLATION. 73

SOCIAL SCIENCES

Sarbey V., Garazha N.

RESOURCE OF SOCIAL NETWORKS AS A FACTOR OF
INNOVATIONS IN SCIENTIFIC COMMUNICATION:
FOREIGN AND RUSSIAN EXPERIENCE 75

PHILOSOPHICAL SCIENCES

СУТНІСТЬ ТА ОСОБЛИВОСТІ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ

Балдинюк В.М.

к. держ. упр., доцент кафедри адміністративного менеджменту та альтернативних джерел енергії, Вінницький національний аграрний університет

THE ESSENCE AND FEATURES OF STATE REGULATION OF RURAL DEVELOPMENT

Baldynyuk V.

Candidate of State Administration, Associate Professor, Department of Administrative Management and Alternative Energy Sources, Vinnytsia National Agrarian University

Анотація

У статті обґрунтовується необхідність ефективного державного регулювання розвитку сільських територій, оскільки для подолання кризи необхідна як мобілізація значних ресурсів, так і впровадження ефективних методів регулювання. Окреслено функції державного регулювання розвитку сільських територій та виявлено взаємозв'язок із проблемами розвитку сіл. Розглянуто основні проблеми сучасного села з позиції сталого розвитку, що враховує реальну єдність та взаємодію основних структурних елементів сільських територій.

Було встановлено, що ефективне державне регулювання розвитку сільських територій повинно базуватися на системних принципах, які мають враховувати специфічні особливості сільських територій як об'єкта державного регулювання. Визначаються напрямки дій влади в рамках кожного принципу. Обґрунтовано, що ефективність регулювання розвитку сільських територій залежить від механізмів державного впливу на їх розвиток. Розглянуто інструменти, методи та способи дій органів державної влади в розрізі кожного механізму.

Зазначається, що особливості державного регулювання розвитку сільських територій полягають у реальній єдності їх основних структурних елементів: економічної бази, соціальної та екологічної сфер. Надано характеристики таких складових життєдіяльності населення сільських територій як "якість життя" і "рівень життя", а також терміни, які використовуються в концептуальній сфері дослідження якості життя.

Аналіз наукових праць, щодо якості та рівня життя населення виявив компоненти, які найчастіше використовуються при його оцінці на регіональному рівні.

Сформульовано поняття "державне регулювання розвитку сільських територій".

Обґрунтовано, що необхідність державного регулювання сільських територій передбачає використання функціонально-територіальної системи державного управління, яка дозволить забезпечити оптимальну взаємодію органів державної влади та місцевого самоврядування.

Abstract

The article substantiates the need for effective state regulation of rural development, since overcoming the crisis requires both the mobilization of significant resources and the introduction of effective regulatory methods. The functions of state regulation of rural development are outlined and the relationship with the problems of rural development identified. The main problems of the modern village from the point of view of sustainable development are considered, which takes into account the real unity and interaction of the basic structural elements of rural territories.

It has been found that effective state regulation of rural development should be based on a system of principles that should take into account the specific features of rural areas as an object of state regulation. The directions of actions of the authorities within each principle are determined. It is substantiated that the effectiveness of regulation of rural development depends on the mechanisms of state influence on their development. The instruments, methods and methods of action of the state authorities in terms of each mechanism are considered. It is noted that the peculiarities of state regulation of rural development lay in the real unity of their basic structural elements: economic base, social and environmental spheres. Characteristics of such components of rural population as "quality of life" and "standard of living" are given, as well as terms used in the conceptual and conceptual field of quality of life research. The analysis of scientific works on the quality and standard of living of the population revealed the components that are most commonly used in its assessment at the regional level. The concept of "state regulation of rural development" is formulated. It is substantiated that the necessity of state regulation of rural territories implies the use of functional-territorial system of public administration, which will allow to ensure optimal interaction between public authorities and local self-government.

Ключові слова: сільські території, розвиток, державне регулювання, принципи, механізми, якість життя.

Keywords: rural areas, development, state regulation, principles, mechanisms, quality of life.

Постановка проблеми. Необхідність ефективного державного регулювання розвитку сільських територій не підлягає сумніву, оскільки кризові явища саме цієї частини території країни набули ознак системності, а їх подолання вимагає не тільки мобілізації значних за обсягом ресурсів, але і їх цільового спрямування, контролю, запровадження ефективних регулюючих методів. На кілька десятиріч вирішення проблем українського села було покладене на слабе та поки що малоефективне місцеве самоврядування. Економічна база села – сільське господарство – теж виявилась слабкою, оскільки економічна ефективність його окремих галузей наближається до нульової позначки, при цьому значна частка підприємств взагалі працює у тіні. Як результат виникло замкнене коло: через незадовільний стан інфраструктури на сільських територіях із села від'їжджає працездатне населення, сюди не надходять інвестиції, а оскільки матеріальні та трудові ресурси обмежені, інфраструктура не оновлюється. З огляду на це створення ефективної системи державного регулювання сільських територій сприятиме вирішенню всього комплексу нагальних проблем.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми та на які спирається автор; виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, яким присвячується стаття. Серед вітчизняних вчених особливу увагу проблеми розвитку сільських територій України приділяли О.М. Бородіна [3], Ф.А. Вазинський [5], Ю.Е. Губені [8], А.В. Лісовий [12], М.Й. Малік [13], М.К. Орлатий [16], О.І. Павлов [17], В.В. Юрчишин [24], які ґрунтовно дослідили історичну трансформацію парадигм управління сільськими територіями, їх рівні і типи, структуру та функціональне призначення, розвиток сільських територій України та їх соціальну інфраструктуру, процеси самоврядування сільських територій, планування їх розвитку тощо.

Водночас, незважаючи на цінність проведених наукових досліджень, окремі аспекти проблем розвитку сільських територій залишаються недослідженими. Існує потреба в теоретичному обґрунтуванні сутності та особливостей державного регулювання розвитку сільських територій задля його оптимізації та підвищення ефективності механізмів державного регулювання розвитку сільських територій.

Формулювання цілей статті. Метою статті є обґрунтування теоретичних засад та особливостей державного регулювання розвитку сільських територій задля забезпечення ефективної взаємодії органів державної влади та місцевого самоврядування. Для досягнення поставленої мети визначено такі завдання: розглянути особливості розвитку сільських територій; дослідити функції та принципи державного регулювання сільських територій.

Виклад основного матеріалу дослідження. У нинішніх умовах регіоналізації та глобалізації економіки державне регулювання загалом зазнає відчутних трансформацій. Традиційний перелік основних функцій держави: оборона, підтримання

зовнішніх відносин, охорона правопорядку, регулювання економіки, гарантування екологічної безпеки, підтримання і розвиток культури, забезпечення освіти населення не відображає сутності багатовекторного процесу, яким нині є державне регулювання. В основі державного регулювання повинно бути соціальне призначення держави як інституту влади [20]. Саме кризь призму виконання соціальних функцій сьогодні розглядається ефективність методів, форм, інструментів державного управління. З урахуванням цього має бути трансформовано державне регулювання сільських територій. Відповідно до інерційних процесів підміняються поняття “розвиток сільського господарства” та “розвиток сільських територій” [23]. Останнє є більш широким та має передусім соціальний зміст, а не економічний, що вкладається в поняття “розвиток сільського господарства” як галузі економіки. Отже, перелік функцій державної влади щодо розвитку сільських територій має бути досить широким, а головне – функції мають бути пов'язані між собою та сприяти виконанню одна одної, що даватиме змогу отримати синергетичний ефект при проведенні відповідної державної політики.

Для виявлення особливостей державного регулювання розвитку сільських територій необхідно врахувати особливості сільських територій як об'єкта управління та основні проблеми сучасного села. На наш погляд, слушною є думка А.В. Лісового про необхідність виділення в межах сільських територій трьох основних сфер: економічної, екологічної та соціальної [11]. Такий підхід з позицій сталого розвитку враховує реально існуючу єдність та взаємодію основних структурних елементів сільських територій. Доцільно виокремити невиробничу сферу, а більш широко – економічну базу сільських територій, яка обов'язково має включати виробничу та транспортну інфраструктуру. Основу економічної бази сільських територій становить сільське господарство, а також інші галузі первинного сектору економіки: лісове та рибне господарство. Обов'язковою умовою підсилення економічної бази є розвиток переробних підприємств агропромислового циклу: харчової та легкої промисловості. Розвиток інфраструктури – виробничої, транспортної, ринкової – є не тільки запорукою ефективного функціонування базових підприємств, а й конкурентною перевагою при залученні інвестицій.

Соціальна сфера включає в себе населення, а також його економічно активну частину – трудові ресурси. Частка працездатного населення є важливим індикатором під час оцінки стану та перспектив розвитку сільської території. Невідповідність кількісних та якісних характеристик трудових ресурсів робочим місцям є серйозною проблемою сільських територій, що зумовлює також існування проблем розвитку соціальної інфраструктури та зміни в системі розселення. Довкілля є об'єктом державного регулювання як природна основа соціально-економічного розвитку (грунти, ліси, поверхневі водойми та інші компоненти природи), що потребує

раціонального їх використання. Крім того, останнім часом значно розширено площі об'єктів природно-заповідного фонду, що не завжди за своєю локалізацією є суцільними та перемищуються із землями сільськогосподарських підприємств, лісових господарств, земельними ділянками населення. Управління їх використання потребує особливого підходу, нормативно-правової бази та механізмів впливу [2].

Кожна із зазначених сфер має особливості функціонування: економічна база розвивається за економічними законами та передбачає максимізацію прибутків підприємств; соціальна сфера

в умовах ринкової економіки не завжди розвивається комплексно та потребує державної підтримки, насамперед фінансової; екологічна сфера зазнає значного негативного впливу передусім з боку підприємств, а також об'єктів соціального призначення: соціальної інфраструктури, населених пунктів, функціонування яких призводить до накопичення твердих побутових відходів.

Відповідно для кожної із сфер нами визначено основні функції державного регулювання (рис. 1).

Рис. 1. Функції державного регулювання розвитку сільських територій (розроблено автором на основі [7; 6; 4; 21; 1])

Окресливши функції державного регулювання розвитку сільських територій, обов'язково необхідно визначити довго- та короткострокові завдання, що ставляться перед органами управління у зв'язку з існуванням нагальних проблем розвитку села. Ці проблеми неодноразово формулювались різними вченими [7; 6] та вказані в планах і стратегіях розвитку як галузі, окремих регіонів, так і країни в цілому [4; 21; 1]. До основних проблем розвитку сільських територій належать:

- висока розораність ґрунтів, їх значне забруднення та втрата родючості;
- невирішеність питання власності на землю;
- високий рівень зношеності виробничих фондів сільськогосподарських підприємств, незадовільний стан інфраструктури: транспортної, виробничої, інформаційної, соціальної;
- високий рівень безробіття та низький рівень пристосування робочої сили до ринкових умов;
- низький рівень державної підтримки фермерських господарств;
- значні зміни у системі розселення, що проявляються у високих темпах "вимирання" сіл;
- недостатній розвиток місцевого самоврядування.

Існуючі проблеми розвитку села можуть бути менше чи більше залежні від того, проблеми якого саме регіону планується вирішити або яка кількість ресурсів може бути на це спрямована. Головне – виявити причини депресивного стану сільських територій, усунення яких може "запустити" механізм соціально-економічного відродження. На нашу думку, саме неопрацьованість та недостатня ефективність інституційного механізму не дає можливості відновити процеси самоорганізації на рівні сільської громади, працівника сільськогосподарського підприємства, громадян.

Ефективне державне регулювання розвитку сільських територій має спиратись на систему принципів – основних правил, вихідних положень, що визначають порядок дій у процесі вирішення основних проблем, досягнення цілей соціально-економічного розвитку села. Формулюючи їх, ми спиралась на виявлені особливості сільських територій як об'єкта державного регулювання, загальні принципи державного регулювання соціально-економічного розвитку території, принципи проведення політики з підтримки розвитку аграрних територій у Європейському Союзі [10], аналіз основних проблем розвитку сільських територій в Україні. Виходячи з цього виділено шість основних принципів державного регулювання розвитку сільських територій, зокрема принципи:

– *пріоритетності цілей* (передбачає в загальній системі цілей (соціальних, економічних, екологічних) видавання пріоритету соціальним; досягнення економічних та екологічних цілей є умовою сталого соціального розвитку сільських територій);

– *концентрації* (сутність принципу полягає в концентруванні ресурсів – фінансових та матеріальних, що виділяються на заходи державного регулювання для вирішення найбільш гострих проблем сільських територій);

– *програмування* (передбачає розроблення та виконання програм, планів, що базуються на науково обґрунтованих прогнозах соціально-економічного розвитку сільських територій. Програми розвитку сільських територій мають містити кількісні показники, яких слід досягти у процесі реалізації запланованих заходів);

– *комплексності* (реалізується шляхом урахування всіх зовнішніх і внутрішніх факторів, що визначають сучасний стан сільських територій, а також взаємозв'язків між їх структурними елементами);

– *партнерства* (дає змогу досягти єдності інтересів і дій серед основних суб'єктів, зацікавлених у сільському розвитку: органами влади, місцевого самоврядування, підприємцями, населенням);

– *субсидіарності* (передбачає надання послуг першої необхідності безпосередньо у селах; у населених пунктах вищого рангу надаються послуги, яких населення потребує рідше; цей принцип також передбачає забезпечення територіальної доступності соціальних послуг та об'єктів соціальної інфраструктури для всіх груп сільського населення).

Зазначений перелік принципів є узагальненим. На основі кожного з них можна сформулювати кілька тез щодо дій влади у сільській місцевості. Так, принцип партнерства, що широко використовується при проведенні регіональної політики Європейського Союзу, передбачає як підвищення участі населення в ухваленні рішень, пов'язаних із місцевим розвитком, плануванням і забудовою поселень, тобто формування громадянського суспільства, так і активну взаємодію органів місцевого самоврядування і влади, особливо у питаннях фінансування будівництва та введення в експлуатацію об'єктів інфраструктури у сільській місцевості.

Робота з підприємцями має взаємовигідну основу: підприємці отримують вигідні умови ведення бізнесу стосовно оподаткування, оформлення дозвільних документів, владні структури – інвесторів для реалізації інфраструктурних та інших проектів. Також цей принцип передбачає синхронізацію здійснення основних реформ, що впливають на соціально-економічний розвиток сільських територій, визначення пріоритетів і узгодження дій центральних, місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування.

Ефективність регулювання розвитку сільських територій залежить від вибору та використання механізмів державного впливу на їх розвиток. Сто-

совно розвитку сільських територій автори виділяють різні групи механізмів: М.О. Барановський – економічні, інституційні, організаційні, фінансові [1, с. 241]; С.В. Киричук – правові, адміністративні, економічні, організаційні, науково-методичні та інформаційно-освітні [9].

Більш доцільно виділяти два основних механізми: адміністративний (організаційний) та економічний (ринковий). Адміністративний включає сукупність методів, важелів та інструментів, що забезпечують безпосередній вплив держави на економічний та соціальний розвиток сільських територій. Це законодавчо закріплені норми і нормативи, стандарти, введення ліцензування, декларування, квотування та інших видів регулювання різних видів діяльності, а також територіально-адміністративний поділ з відповідним розподілом повноважень між основними суб'єктами влади. Окремі автори виділяють інституційний механізм, який на наш погляд, входить до складу адміністративного.

Інструменти економічного механізму – податкова, бюджетна, інвестиційна, кредитна політика – мають на меті запровадження ринкового механізму самоорганізації на основі дотримання балансу попиту і пропозиції. Вільний ринок у жодній країні зараз не функціонує, оскільки він обмежений певним впливом держави на процеси самоорганізації, втраховуючи поставлені цілі та завдання національної політики. Відповідні економічні інструменти мають бути законодавчо закріплені та періодично переглядатися залежно від стану вітчизняного та світового ринків, національної грошової одиниці, політичної ситуації тощо. Адміністративний та економічний механізми функціонують не відокремлено, а в межах єдиної нормативно-правової бази, доповнюючи один одного.

На сьогодні значна кількість функцій і завдань щодо розвитку сільської місцевості покладена на органи місцевого самоврядування – сільські ради. Очевидно, необхідно сприяти підвищенню ефективності ринкового механізму у сільській місцевості та посилити вплив держави через органи державної влади на місцях – районні державні адміністрації. На наш погляд, цей механізм має передусім включати такі методи і способи впливу:

1. Збільшення прямого державного фінансування, що реалізується через бюджетні субсидії або дотації. За допомогою державного фінансування держава виконує свою основну функцію – задоволення потреб громадян у суспільних благах. У сільській місцевості це забезпечується через школи, дитячі садки, медичні заклади, підприємства зв'язку, транспортну інфраструктуру, доступ до електропостачання тощо. Ці блага характеризуються такими якостями, як неконкурентність та невичерпність. Держава зобов'язана забезпечити доступ громадян до цих благ, що знизить вартість благ для кожної окремої людини та сприятиме зростанню загального суспільного ефекту.

2. Розробка та виконання системи програмних і прогнозних документів. Прогнози, плани,

програми є необхідною умовою ефективного використання бюджетних коштів та досягнення поставлених цілей. Цей метод впливу ефективний за будь-якої моделі економіки: за планової в її основу були покладені директивні плани різного строку виконання; за ринкових умов – прогнози, програми та індикативні плани. Виконання запланованих заходів – це індикатор керованості економіки та відпрацьованості механізму державного управління. Тому, розробляючи такі документи необхідно передбачити контроль за виконанням та враховувати наявність матеріальних і фінансових ресурсів для реалізації планів, прогнозів, програм [2].

3. Підвищення ефективності функціонування ринкового механізму, що передбачає проведення відповідної цінової, податкової, інвестиційної, кредитної політики. Держава зобов'язана проводити цінову політику щодо цін на суспільні блага. Без державного регулювання ціна на певний вид товарів або послуг може бути вищою порівняно з ціною конкурентного ринку. Наприклад, регулюються ціни на поштовий зв'язок у сільській місцевості, який є економічно не вигідним операторам, але мінімальний перелік послуг якого є суспільним благом. Держава також має регулювати ціни на харчові продукти шляхом обмеження коливань цін з установами їх меж. Щорічно визначається обсяг квот на державні закупівельні ціни на сільськогосподарську продукцію, що має стимулювати сільськогосподарські підприємства до виробництва певних видів продукції. Проте ці ціни мають бути не нижчими за ринкові та гарантувати підприємствам певний рівень рентабельності.

На відміну від об'єктів інфраструктури, виробничі підприємства не можуть розраховувати на пряме державне фінансування, а повинні отримувати підтримку через інвестиційну політику у таких формах: збільшення обсягів інвестицій державних підприємств, введення прискореної амортизації, стимулювання підприємств до реінвестування прибутку через зміни в податковому законодавстві, введення пільг для підприємств, що інвестують у природоохоронні проекти, тощо. Такі пільги мають отримати не лише підприємства аграрного циклу, а й видобувні, переробні підприємства, що працюють у сільській місцевості.

4. Формування ефективного місцевого самоврядування у сільській місцевості. Основа місцевого самоврядування – робота сільських та селищних рад, що має такі цілі: забезпечення реалізації конституційних прав громадян; створення умов для задоволення життєво важливих потреб та законних інтересів населення; розвиток місцевої демократії та громадянського суспільства. Серед функцій і завдань, що загалом стоять перед місцевим самоврядуванням – політичних, економічних, соціальних та екологічних – на локальному рівні віддається перевага соціальним, а саме: задоволенню інтересів і потреб людей у сфері праці, утриманню комунальних закладів дошкільної, середньої та спеціальної освіти, культури, охорони здоров'я; підтримці малозабезпечених верств населення; забезпеченню

населення послугами закладів торгівлі, ресторанного господарства та побутового обслуговування, відпочинку; забезпеченню санітарного благоулуччя населення; підтриманню законності, правопорядку охорони прав, свобод і законних інтересів громадян та ін. Ефективне місцеве самоврядування має формуватись “знизу-вверх”. Йдеться передусім про максимальне залучення населення до участі у розв'язанні поточних проблем та визначенні перспектив на майбутнє, а також про фінансування основних видатків місцевого самоврядування [11].

Особливості державного регулювання розвитку сільських територій полягають у реально існуючій єдності їх основних структурних елементів: економічної бази, соціальної та екологічної сфер. Кожна із загаданих сфер має особливості функціонування: економічна база розвивається за економічними законами та передбачає максимізацію прибутків підприємств; соціальна сфера в умовах ринкової економіки не завжди комплексно розвивається та потребує державної підтримки, насамперед фінансової; екологічна сфера зазнає значного негативного впливу передусім з боку підприємств. Відповідно для кожної із сфер визначено основні функції державного регулювання, які мають бути пов'язані між собою та сприяти виконанню одна одної, що дасть змогу отримати синергетичний ефект при проведенні відповідної державної політики.

Для обґрунтованої характеристики таких складових життєдіяльності населення сільських територій як “якість життя” і “рівень життя” доцільним буде охарактеризувати деякі аспекти понятійно-термінологічного апарату. На наш погляд, вдалий варіант узагальнення термінів, понять, категорій, що зустрічаються в понятійно-концептуальному полі дослідження якості життя, запропоновано О.В. Машковою [15]. У запропоновану понятійно-термінологічну систему включено поняття в таких значеннях:

1. Суспільство розуміється як конкретна історична система, функціонування якої детермінує виникнення і розвиток потреб, їх зміст, певні способи та форми їх задоволення.

2. Ресурси та обмеження є тими чинниками, через які навколишнє природне середовище бере участь у формуванні якості життя, впливаючи перш за все на спосіб життя конкретного суб'єкта.

3. Під суб'єктом мається на увазі конкретна особистість, група, територіальна спільнота, які є носіями певних цінностей та потреб і які, виходячи з наявних інтересів, ціннісних орієнтацій здійснюють вибір “траєкторії” життєвого шляху і формують одну з головних складових якості життя – спосіб життя. Ціннісна орієнтація є життєвою установкою, вона стосується таких сторін життя людини, як її здатність до вибору професії, друзів, місця проживання, її суспільної поведінки тощо. Окрім того, що ціннісні орієнтації мають визначальний вплив на формування потреб і способи їх задоволення (що в кінцевому результаті формує певний спосіб життя), вони зумовлюють і оцінні дії суб'єкта відносно реалій, якості свого життя.

Інакше, об'єктивні складові якості життя (доходи, житлово-комунальні умови тощо) сприймаються по-різному залежно від інтересів і ціннісних орієнтацій суб'єкта.

4. Складне й багатогранне поняття “спосіб життя” включає сукупність конкретних форм життєдіяльності людей у певних об'єктивних умовах (всіх сферах громадського життя, праці, споживання, відтворення людини, керування й суспільно-політичної діяльності тощо). Спосіб життя визначається за допомогою ряду показників, характерних для кожного виду діяльності й враховуючих її цілеспрямованість (мета й зміст діяльності), інтенсивність (активність), орієнтованість (інтереси). Очевидно, що в основі формування певного способу життя лежать потреби, які становлять першопричину інтересів суб'єкта життєдіяльності.

Поняття “спосіб життя” не можна ототожнювати з категорією “якості життя”, адже перше покликане відповісти на питання як влаштоване життя населення, із яких компонентів воно складене і яке місце ці компоненти посідають в житті людини, а “якість життя” є категорією що визначає здатність людини чи територіальної спільноти людей відповідно до сформованого способу життя задовольняти свої потреби та інтереси, і забезпечувати високий рівень здоров'я, відтворення процесів життєдіяльності та стійкий розвиток. Отже, спосіб та якість життя взаємопов'язані причинно-наслідковою залежністю.

5. Рівень життя – це комплекс умов функціонування людини в сфері споживання, що виявляється в масштабі розвитку потреб людей і характері їх задоволення. Системоутворюючою основою при цьому виступають різноманітні людські потреби, що виникають і реалізуються в сфері споживання. Рівень життя визначається також як показник, що характеризує кількість і якість товарів і послуг, які споживають у країні. Тому серед економічних досліджень в галузі демографії, економіки праці, соціальної економіки та політики зустрічаємо саме поняття “рівень життя”, яке визначено як досягнутий на певний проміжок часу в суспільстві рівень задоволення різноманітних потреб населення (не лише фізичних, а й соціальних, інтелектуальних, духовних, політичних), включаючи реальні економічні джерела та соціально-правові гарантії забезпечення якості життя населення [15]. Методологія й методика соціально-економічних досліджень добробуту також склалися й удосконалювалися в результаті тривалого й багатобічного вивчення життєвого рівня родин за допомогою родинних обстежень.

Рівень життя розглядається у зв'язку з діяльністю людини в сфері споживання, що лежить “за межами виробництва”. Соціально-економічне поняття “рівень життя” будується на синтезі й взаємозв'язку двох інших: “потреби” і “споживання” При такому трактуванні характер задоволення потреб людей мислиться не тільки як рівень, але і як спосіб їхнього задоволення. У реальній дійсності рівень життя характеризується системою двох груп показників: один з них – це умови життя

людей (детермінанти рівня життя), інший – показники поведінки людей у сфері споживання. Вони відбивають різноманітні людські потреби, що формують рівень життя (домінанти рівня життя), серед яких можна виділити наступний комплекс безпосередніх людських потреб відповідно до головних сторін поведінки людини в сфері споживання:

- підтримка життєдіяльності організму й захист від зовнішніх впливів природи (їжа, одяг, житло, включаючи предмети побуту й інфраструктуру);

- збереження й відновлення здоров'я;

- відпочинок (сон, розваги, дозвілля);

- родина й продовження роду (догляд за дітьми, навчання, фізичне й моральне виховання);

- пересування (у зв'язку із трудовою діяльністю й пов'язане із задоволенням інших потреб);

- споживання інформації й обмін нею (спілкування з іншими членами суспільства), розвиток і вдосконалення особистості (фізичне, моральне, кваліфікаційне, інтелектуальне, естетичне).

І хоча деякі з дослідників-економістів В.О. Мандибура, І.І. Проніна, С.О. Тридід висловлюють думку, що категорія “рівень життя” є системоутворюючою категорією, яка змістовно є більш широкою, ніж категорії “добробут” та “якість життя” [14; 19; 22], є і такі дослідження, що доводять зворотнє. Зокрема висловлюється думка, що поняття “якості життя” має об'єктивний характер і є результативним стосовно змісту, вкладеному в терміни “рівень” і “спосіб життя”.

6. Добробут населення розглядається як сфера життєдіяльності людей, пов'язана із задоволенням їх матеріальних і духовних потреб на основі суспільного виробництва. Рівень добробуту залежить від розвитку виробництва й одночасно впливає на нього як у цілому, даючи йому імпульс розширення й росту, так і в конкретних виявах, підкоряючи його структуру об'єктивно складним співвідношенням усіх елементів комплексу суспільних потреб. Розуміння добробуту як задоволення суспільним виробництвом взаємозалежних матеріальних і духовних потреб дозволяє конструктивно використати результати його дослідження при рішенні завдань щодо планомірного розширення, розподілу й споживання економічних ресурсів суспільства.

Підсумуємо, що до концепції якості життя вітчизняна наука прийшла через проблематику дослідження категорій “рівень життя” та “спосіб життя”, які були еквівалентами поняття “якості життя” в зарубіжній літературі. У межах радянської науки концепція якості життя не набула розвитку як цілісний напрям досліджень, хоча її фактичні складові зустрічалися в численних наукових роботах з дослідження урбанізації, соціальної інфраструктури, демографічних процесів і розвитку систем розселення, виконаних в межах географії населення, пізніше – географії сфери обслуговування, географії споживання тощо. У довоєнний період в науці СРСР увага зверталася перш за все на виробництво; окремі соціально-, медико-географічні

напрями, які теж розвивалися в цей час, були обмежені об'єктивно, або через ідеологічні причини. Водночас у радянській соціальній географії були дуже вагомими здобутки у повоєнні часи, які можна було б вважати і джерелами опрацювання категорії якості життя населення.

Відзначимо, що незважаючи на постійне зростання інтересу до розробки концепції якості життя населення, активізацію пошуку методичних підходів оцінювання якості життя, досі є певна понятійна неузгодженість (це підкреслюється практично всіма авторами) [14; 19; 22; 18] і ті аспекти проблеми, які залишилися поза увагою дослідників.

У реальній дійсності рівень життя характеризується системою двох груп показників: одна з них – це умови життя людей (детермінанти рівня життя), інша – показники поведінки людей у сфері споживання.

Якість життя населення – це певний ступінь однорідності ознак середовища життєдіяльності і характеристик регіонального соціуму, що дозволяють йому відігравати свою роль в соціально-економічному розвитку країни.

Аналіз наукових праць з якості та рівня життя населення дозволив виявити складові, які найчастіше застосовуються при його оцінці на регіональному рівні: демографічні процеси, здоров'я, сімейний стан, стан на ринку праці, доходи, забезпеченість житлом та його якість, забезпеченість соціальною інфраструктурою, соціальна безпека та якість довкілля.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Ураховуючи розкриті вище функції, завдання, принципи та механізми державного регулювання розвитку сільських територій, можна сформулювати поняття “державне регулювання розвитку сільських територій” – як систему суб'єкт-об'єктних відносин, що має на меті створення сприятливих умов для соціального розвитку як основи відродження сільських територій та складається з економічних і адміністративних заходів, яких вживають правомочні державні установи та суспільні організації в межах сільських територій.

Необхідність державного регулювання сільських територій в умовах багатуокладної економіки передбачає використання функціонально-територіальної системи державного управління. Це дасть змогу забезпечити оптимальну взаємодію між органами регіональної влади, органами місцевого самоврядування та держави.

Список літератури

1. Барановський, М.О. (2009). Наукові засади суспільно-географічного вивчення сільських депресивних територій України: монографія. Ніжин: ПП Лисенко ММ.
2. Бойко В.В. (2016). Напрями та засоби розвитку сільських територій в контексті зміцнення соціально-економічної безпеки України. [Електронний ресурс]–Режим доступу: http://lv.niss.gov.ua/public/File/1/Monografia_Boyko.pdf
3. Бородіна, О.М. (2008). Державна

підтримка агросфери: еволюція, проблеми: монографія. ДУ «Ін-т економіки та прогнозування НАН України, 264.

4. Важинський, Ф.А., & Галелюк, М.М. (2013). Ресурсний потенціал сільських територій. Наукові записки Львівського університету бізнесу та права, (10), 284-287.

5. Важинський, Ф.А., & Колодійчук, А.В. (2010). Сутність і значення соціально-економічного розвитку сільських територій. Науковий вісник НЛТУ України, 20(5).

6. Венгерська, Н.С. (2015). Сільський розвиток України в умовах євроінтеграції: проблеми та перспективи; Rural development of Ukraine under european integration process: problems and prospects. Науковий журнал Економічний вісник Національного гірничого університету; Научный журнал Экономический вестник Национального горного университета; Scientific journal Economic Bulletin of the National Mining University.

7. Газуда, Л.М., Ерфан, В.Й., & Газуда, С.М. (2015). Сільський розвиток регіону.

8. Губені, Ю. (2008). Органи самоорганізації населення на селі як інструмент місцевого розвитку. Економіка України, (7), 84-91.

9. Кирилюк С.В. (2007). Особливості функціонування системи бюджетної підтримки аграрного сектора в Україні. Вісник Харк. нац. техн. ун-ту сільського господарства: Економічні науки. Харків: ХНТУСГ, 143-149.

10. Куцмус, Н.М. Тенденції розвитку сільських територій в регіональній політиці ЄС: досвід для України. Економіка: проблеми теорії та практики: зб. наук. пр.–В, 375-383.

11. Лісовий, А.В. (2007). Державне регулювання розвитку сільських територій. К.: Дія.

12. Лісовий, А.В. (2007). Сталий розвиток сільських територій: виникнення, сутність, принципи. Економіка АПК, (4), 140-145.

13. Малік М.Й., Пулім В.А. (2007). Концептуальні засади розвитку сільських територій. Розвиток соціального капіталу та локальних ініціатив у забезпеченні сільського розвитку. Доповіді Міжнародного симпозіуму. Житомир : ДВНЗ ДАЕУ, 156–163.

14. Мандибур, В. (2009). Ідеологічна і об'єктивна складові економічної «теорії людського капіталу». Економічна теорія, (1), 34-49.

15. Машкова, О.В. (2008). Суспільно-географічне дослідження геопросторової неоднорідності умов життєдіяльності сільського населення регіону (Doctoral dissertation, спец 11.00. 02 «економічна та соціальна географія»/Машкова Ольга Вікторівна–О., 2008.–20 с).

16. Орлатий, М.К., Могильний, О.М., Ксенофонтов, М.М., & Татусяк, С.П. (2007). Досвід управління розвитком сільських територій у Польщі. Статистика України, (1), 84-90.

17. Павлов, О.І. (2009). Сільські території як об'єкт впливу консолідованої державної політики. Ефективна економіка, (3).

18. Прокопа, І.В. Перехід до політики сільсь-

кого розвитку як головна передумова подолання занепаду села. ІВ Прокопа [Електронний ресурс]: http://www.nbu.gov.ua/portal/chem_biol/nvnu/2008-124/index.html.

19. Проніна, І.І. (2002). Рівень життя населення України: методи аналізу та напрями підвищення. Автореф. на здобуття наук. ступ. канд. екон. наук.

20. Руденко, Л.Г., & Горленко, І.О. (2010). Проблеми вдосконалення регіональної політики в Україні. Український географічний журнал, (2), 26-31.

21. Стегней, М.І. (2015). Екологічні пріоритети

розвитку сільських територій. Економіка та держава, (1), 17-21.

22. Тридід, С.О. (2006). Оцінка рівня та способу життя населення регіону (Doctoral dissertation, Харківський національний економічний університет).

23. України, З. (1877). Про державну підтримку сільського господарства. [Електронний ресурс]—Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua>

24. Юрчишин, В. (2007). Формування і система розбудова новітньої державної аграрної політики. Економіка України, (10), 4-14.

РОЛЬ СИТУАЦИОННОГО ПОЗНАНИЯ В СОВРЕМЕННОМ СОЦИАЛЬНО-ГУМАНИТАРНОМ ЗНАНИИ

Палахута В.И.

*доктор философских наук, профессор,
Национальная металлургическая академия Украины,
заведующий кафедрой инженерной педагогики, Днепр*

THE ROLE OF SITUATIONAL COGNITION IN MODERN SOCIAL AND HUMANITARIAN KNOWLEDGE

Palahuta V.

*Doctor of philosophical sciences, professor,
National Metallurgical academy of Ukraine,
Manager of department of engineering pedagogic, Dnipro*

Аннотация

Рассматривается значение ситуационного знания для современного социально-гуманитарного познания, его историко-философские предпосылки, существующие подходы при его конструировании, процедуры его категоризации, соответствие критериям объективности, истинности и правдоподобности.

Abstract

The importance of situational knowledge for modern socio-humanitarian knowledge, its historical and philosophical prerequisites, existing approaches to its designing, procedures for its categorization, compliance with the criteria of objectivity, truth and believability are considered.

Ключевые слова: ситуационное познание; социальная реальность; позиция наблюдения; имманентный и трансцендентный наблюдатель; дискурсивные практики.

Keywords: situational knowledge; social reality; observation position; immanent and transcendental observe; discursive practices.

Актуальность. Нынешний социальный мир характеризуется постоянным процессом изменения и развития, или, выражаясь словами известного социального мыслителя З. Баумана, находится в состоянии перманентной «текучести» [4].

Для многих социально-гуманитарных наук на протяжении XX и начала XXI столетия сохраняет свою актуальность проблема изучения непрерывно трансформирующейся социальной реальности, включающей огромное множество социальных явлений и процессов, вовлеченных в непрерывное взаимодействие и бесконечные трансформации. Современное социально-гуманитарное познание предполагает множество социальных, социологических и социокультурных теорий и концепций, исследующих всю многогранность и динамику изменений современного социального мира. Результаты нынешнего изучения социальной реальности ориентированы на решение проблемы теоретического синтеза, опирающегося на разнородные теории, а

не на их конфликтное противостояние, как это происходило в недавнем прошлом. Тем самым, социально-гуманитарные теории не столько конкурируют между собой, сколько выступают как корреляты друг друга, исследуя различные, но порой соприкасающиеся и переплетающиеся области социальной реальности.

Поэтому, социально-гуманитарную реальность (человек всегда в ней присутствует), невозможно изучать без введения понятия *уровней социального анализа*, подразделяющих ее на *микро-макро* континуальные уровни и *объективно-субъективные* континуальные уровни, предполагающие динамическое взаимодействие между ними, что, в свою очередь, дифференцирует социальную реальность на множество различных подуровней. Наиболее сложной проблемой при изучении социальной реальности является выбор адекватной социально-гуманитарной парадигмы, учитывающей возникающие междисциплинарные синтезы различных